SAİT FAİK

Yeditepe dergisi sahibi ve yönetmeni Hüsamettin Bozok: «Ben nasıl olsa yazı parası ödeyemiyorum. İstersen senin için araya gireyim, Sait 'Seçilmiş Hikâyeler' dergisine versin öykülerini.» deyince birdenbire, önce duraksadım, sonra hemen kendimi toparlayarak sevinçle:

«Çok iyi olur.» dedim.

Yanılmıyorsam yıl 1951. İlk kez açılan 'İstanbul Fuarı'nı üçümüz geziyoruz. Sait arkamızdan yürüyor. Hüsamettin'in bu önerisinden önce, telefon kulübesine benzeyen bir yere girdik. Atılması gereken parayı işaretli yere attım. Bir düğmeye basarak başbaşa resmimizi çektirmiştik Sait Faik'le...

Hüsamettin Bozok'un durup dururken ortaya attığı öneri-sine sevincim sürerken, heyecanımı hiç gizlemeden:

«Çok iyi olur.» u yineledim.

«Kaç lira vereceksin her öyküsüne?» diye Hüsamettin sordu:

«Yirmi beş lira...»

O sıralar 'Varlık' gibi daha başka dergilerin öykü başına en çok yedibuçuk, on lira verdiklerini biliyordum.

Biz konuşurken biraz açığımızdan yürüyen Sait Faik'e Hüsamettin:

«Salim, yirmi beş lira veriyor her öyküne. İstersen ver 'Seçilmiş Hikâyeler' dergisinde çıksın.» dedi.

Sait Faik, gözümün önünden hiç silinmeyen, saf bir gülümseme ile yanımıza yaklaştı:

«Veririm.» dedi, arkasından da ekledi:

«Yalnız bir şartım var.»

Heyecanla bekledim.

«Öykülerimden şimdiye dek elime bir yüzlük geçmedi. Ben sana dört öykü verince, sen de bana bir yüzlük gönderirsin.»

Sait istese avans da verebilirdim. Yeter ki öykü versin, ama istemedi. O, özenle 'yüzlük' gönderilmesini istiyordu.

Sait Faik'le öykü işini aramızda tatlıya bağladıktan sonra fuarı gezmeyi sürdürdük. Bir yere gelip durduk. Tezgâhın birkaç adım gerisinde, pano üzerinde değişik kuş resimleri var. Hayvanların kuyruğunda, başında, karnında yuvarlak beyaz noktalara nişan alıp tüfeği patlatıyorsun. Vurursan magnezyum çakıyor, ortalık aydınlanırken fotoğrafın çekiliyor.

Rastgele bir tüfeği aldım. Sait Faik de yanıbaşımda... Gezarpacık nişan aldım, tetiği çektim. Magnezyum patlayıvermez mi? Vurmuşum!.. Aslına bakarsan biraz nişancıyımdır. Küçükken Fethiye'ye iki saat uzaklıktaki Kaya bucağına yazlığa göçerdik. Birkaç gün geçince deniz burnumda tütmeye başlar, sıkılırdım orada. Annem yalvarmalarıma dayanamaz, babamın atının terkisinde günübirliğine kente inmeme izin verirdi. Giderken ya da dönerken, yarı yolda tepede, babam tabancasını çıkarır, bana verir, gösterdiği yere ateş ettirirdi. Zamanla attığımı vurur oldum.

Sait'in yanında şimdi vuruşuma biraz da çalım katarak bu kez Hüsamettin'i yanıma aldım. Gez-arpacık, bedef kuşun kuyruğu, derken tetiği çektim. Magnezyum gene patladı. Arkasından orayı yönetenlerden biri karşıma dikildi, tüfeği tuttu:

«Hadi beyim biraz dolaşın, sonra gelip fotoğraflarınızı alın.» dedi. Gözucuyla, adama çakırmadan tüfeğin numarasını almayı unutmadım. Ertesi akşam için, yıldızı yeni parlayan öykücü Nezihe Meriç'i fuara davet etmiştim, gelecek, işime yarar. Bu gibi atış yapılan yerlerde tüfeklerin gez-arpacıklarını bozarlar. Yalnız birinin ayarına dokunulmaz, arasıra birileri çıkıp vursun diye... Yoksa kimse vuramazsa, işin raconu bozulur, müşteri gelmez, atış da yapılmaz. Bana da o gez-arpacığı bozuk olmayan tüfek rastlamış. Numarasını almalıyım ki yarın akşam fiyakamı yapayım. O da ateşlediğimi görsün diye düşündüm.

*

Sait Faik, annesinden aldığı harçlık, öykülerinin getirdiği telif parası ile geçinmeye çalışırdı. Gene de iki yakasını denk düşüremediği herkesçe bilinirdi. Yazları genellikle Burgaz adasında otururlardı. Sait Faik'in harçlığını annesi, önceleri aydan aya veriyormuş. Ama, bakmış oğlunun parası kısa zamanda bitiyor. Düşünmüş, taşınmış bir çare bulmuş kendince... Sait'in aylığını ikiye bölerek onbeş günde bir vermeye başlamış. Sait, bu ölçülere, hesaplara sığacak bir kişi değil ki. Beş gün paralısa, on gün parasız... Annesi bu kez aylığı dörde bölmüş, haftadan haftaya vermeye başlamış. Ne yaptıysa Sait'in parasızlığının önüne geçememiş. Sürekli parasızlık Sait'in kaderi değil, yaşamının biçimiydi.

'İstanbul Fuarı' gecesinden önce, Ankara'dan İstanbul'a geldikçe, Sait'le buluştuğumuz geceler olurdu. Bir kez bana bu para öyküsünü anlatmıştı.

O, en çok Beyoğlu Balık Pazarı'nın biraz aşağısında 'Lâmbo'ya gelirdi. Sait ucuz, güzel Rum meyhanelerini iyi bilirdi. Böyle bir yere gidilmek istendiğinde, eğer Sait aramızda ise meyhaneyi o seçer, karar verirdi. Cepteki paralar hesaplanır, oraya gidilir. Balık Pazarı'nın bir de 'Lefter'in meyhanesi uğrak yeriydi. Orada laterna vardı. Gezginci çingene çalgıcıları kimi de Sulukule'de göbek atıp oynayan kadınları, esmer güzeli kızları düşerdi oraya. Kafayı bulanlar için eğlencenin tuzu biberi demekti.

İstanbul Fuarı'nı gezmemizden iki gün sonra Sait'le buluştuk. Eski yazı, elle yazılmış 'Yandan Çarklı' adlı öyküsünü getirdi. Dört beş gün içinde bir tane daha Ankara'ya göndereceğini söyledi. Ne olur ne olmaz, belki parasızdır, sordum:

«İstersen bana vereceğin öykünün parasını ödeyeyim.»

Kesin bir davranışla:

«İstemem.» dedi. «dört olunca abi, sen de bana bir yüzlük gönderirsin.»

«Sen bilirsin...» dedim.

'Yüzlük' sözcüğü üstünde önemle duruyordu Sait...

*

İki gün sonra Ankara'ya döndüm. Görevle 'İzmir Fuarı'na gönderiliyordum. Munis Faik Ozansoy, Ticaret Bakanlığı, Dış Ticaret Dairesi Başkanı'ydı. Fuara gidecek beş kişilik kurulda benim de bulunmamı uygun görmüş. Kurul Başkanı, 'Tercüme' ve kimi dergilerde Fransızca'dan başarılı çeviriler yayınlayan Turhan Feyzioğlu'ydu. İzmir'e gitmezden önce Sait Faik'ten, 'İnsan Gibi Birşey: Huy' adlı ikinci öyküyü geldi.

İzmir'e varmamızdan bir hafta on gün sonra, derginin P.K. 2045. Bakanlıklar, Ankara adresine gelen mektupları göndermişler. Bir de telgraf vardı gelenler arasında. İlk önce imzasına baktım, Sait'tendi... 'Beklemeye takatim yok acele elliyi postala.' gibisinden bir şey yazmış. Ne yapsam? Sait nerede ki! Adresini bilmem, yöresini bilmem!.. Hüsamettin Bozok geldi aklıma. Ona bir telgraf çektim: 'İstanbul'a gelince ödemek üzere Sait'e elli lira vermeni rica.'

Ne olmuştu acaba? Merak ediyordum. Aslında telgraf çok açıktı.

İzmir Fuarı'nda görevimiz otuzbeş kırk gün sürdü. Oradan İstanbul'a geçtim. İlk önce Hüsamettin'i buldum. Sait'e elli lirayı ödemiş, ona borcumu verdim. O akşam mı, ertesi akşam mı ne, Sait'le buluştuk:

«Ne oldu yahu? Hani dört öykü göndereceektin!» dedim, «Arkası kesiliverdi.»

«Olmuyor be abi, sıkışıyor insan! Sen uzaktasın, bekleme-ye gücüm yok. Vapurdan indin mi yürü, Sirkeci'ye varırsın hemen. Oradan Ankara caddesine... Varlık oracıkta. Veriyorsun Yaşar Nabi'ye öyküyü, alıyorsun papelleri. Hepsi bu kadar.»

Bir rastladığında sormuş Yaşar Nabi: 'Ne oluyor, öykülerin hep Seçilmiş Hikâyeler'de çıkıyor!' diye... O da, 'Yirmibeş papel veriyor' deyince, 'Peki, al benden de o kadar.' demiş, yükseltivermiş ödemeyi.

«Bundan sonra her öyküne otuz lira...» dedim. «Madem ki beklemen olanaksız, Varlık'tan sonra beş on adım daha yürüdün mü orada Basın Ajansı var. Öykünü bırakır, otuz kağıdını alırsın. Oldu mu?»

«Oldu...»

Basın Ajansı'na Sait, 'Haritada Bir Nokta' adlı öyküsünü bırakmış, arkadaşım otuz lirayı ödemiş. O sıralar Seçilmiş Hikâyeler'i İstanbul'da bastırmaya başlamıştım. Sık sık geliyor. az kaldığımdan Sait'i bir türlü göremiyordum. Öykülerinin arkası gene kesilmişti. Yaşar Nabi benim verdiğim telif ücretini vermeye başlamış. Gene uzun bir süre öyküsü gelmedi.

1954 yılında Maya galerisinde Seçilmiş Hikâyeler dergisi ve Yayınları'nın sergisi açılacaktı. Şimdi burada Adalet Cimcoz'u saygıyla anmak isterim. Bu serginin gerçekleşmesi için çok ilgi gösterdi, yardımda bulundu. Serginin açılışında çeşitli içkilerin yanısıra, iki kişi için portakal suyu da bulunacaktı. Bunlardan biri İstanbul Valisi Prof. Dr. Fahrettin Kerim Gökay –sergiyi açması için ona Recep Bilginer rica etmişti–, öbürü de Sait Faik'ti. Artık içki içmesi kesin olarak yasaktı.

Sergi açılmazdan birkaç saat önce, Sait Faik, Leyla (Erbil), Attila İlhan, Solmaz –Attila'nın amca kızı– İstiklal caddesindeki Baylan Pasta Salonu'nda otururduk. Onbeş gün sonra Sait'in öleceğini kim düşünebilirdi! Hayal bile edilemezdi. Ne yazık ki böyle oldu. En verimli, en olgun çağında, genç denebilecek bir yaşta onu yitirdik. Leyla Erbil, Attila İlhan, Baylan'da oturduğumuz günü çok iyi anımsayacaklar. Sait'in durgun, tedirgin, suskun bir görünümü vardı. Havayı yumuşatmak üzere, Attila İlhan'ın Sait için bana önerdiğini ona açtım:

«Bundan böyle hiçbir yerde yayınlamamak koşuluyla, her öykünc elli, her öykü kitabına beşyüz lira...» dedim.

Sait bir an dalgınlıktan kurtulur gibi oldu, düşündü.

Attila konuşmaya katıldı:

«Benim de şiir, roman tüm kitaplarımı Salim basıyor. Böyle bir anlaşmamız var.» dedi.

Sait:

«Ayda üç öykü yazsam, hepsini alacak mısın?» diye sordu.

«Alırım...» dedim.

«Nerede yayınlayacaksın?»

«Üçünü birden dergiye koyarım. Ya da bir ikisini yayınlanmamış öykülerin bulunsun diye kitabının basımına bırakırım. Orası benim bileceğim iş, seni ilgilendirmez değil mi? Sen parasını alırsın.»

«Peki, adı sanı edebiyat tayfasınca bilinmez magazin dergilerinde röportajlar yayınlarım. Aslında onlar bal gibi öyküdür. Ama öykü diye verirsem almazlar. Oralarda çıkmaz. İlle de röportaj olsun isterler... Ne yapacaksın. ekmek parası!..»

«Onlara karışmam. Bu röportajların içinden öykü kitabına seçtiğin olursa ona da karışmam. Yalnız başka edebiyat, sanat dergilerinde öykü yayınlamak yok.»

Sait'in, şimdi anımsayamadığım daha birkaç sorusunun karşılığını verdikten sonra:

«Tamam...» dedi.

Yazılı bir anlaşmayı ne o önerdi, ne de ben istedim. Sait, verdiği sözü tutardı. Yazın alanında bu tutumuyla sevilirdi. Orada çıkardım yüz lira avans verdim. Maya galerisindeki sergi hazırlıklarını, o zaman akademi öğrencisi Mimar Güngör Kabakçıoğlu yürütüyordu. Hazırlıkları görmek üzere önceden kalktım. Onlar Baylan'da kaldılar, sonra geleceklerdi.

*

On gün sonra o acı haber radyodan, gazetelerden yayıldı, Sait Faik ölmüştü. Birkaç gün sonra Attila İlhan yazdığı mektupta:

«O günkü konuşmalara 'Sait Faik'in vasiyeti' denebilir.» diyordu. Şimdiye dek bu konu Attila ile aramızda kaldı. İlk kez açıklıyorum.

«Gideyim, annesiyle konuşayım, o gün söylediklerini anlatayım...» diye yazıyordu Attila İlhan.

Sait'in annesine gitmesini istememem –şimdi açıklamaktan sıkıldığım– bir iki nedenini Attila'ya yazdıktan sonra:

«Boş ver.» diyerek bitirdim mektubumu, «onun ölümünün acısı bize yeter.»